

**Strategia Europeană Comună de Cooperare
pentru Dezvoltare**

(Document de Programare Comună)

pentru Republica Moldova

Februarie 2018

1. Introducere

Strategia Europeană Comună de Cooperare pentru Dezvoltare (Document de Programare Comună) pentru Republica Moldova¹ (în continuare numită "Moldova") reconfirmă suportul continuu al partenerilor europeni de dezvoltare² în abordarea provocărilor sale cheie.

Strategia Comună reflectă Politica Europeană de Vecinătate (ENP) revăzută, Agenda de Asociere 2017-2019 și prioritățile Parteneriatului Estic. Strategia Comună se bazează pe Analiza Comună prezentată Guvernului Republicii Moldova în Octombrie 2016. Este structurată în conformitate cu Cadrul Unic de Suport al Uniunii Europene 2017-2020. Această Strategie Comună este aliniată la Strategia Națională de Dezvoltare a Moldovei ("Moldova 2020").

Partenerii europeni de dezvoltare și cooperare sunt pe deplin dedicați Agendei Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Durabilă 2030 și celor 27 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD). Consensul European de Dezvoltare reprezintă răspunsul UE la Agenda ONU 2030 și recunoaște valoarea abordării de Programare Comună care are potențial de consolidare a coordonării și a vizibilității asistenței acordate.

În acest cadru, se așteaptă ca la angajamentele substanțiale ale partenerilor europeni de dezvoltare și cooperare în Moldova să se răspundă cu angajamente similare din partea Moldovei.

În comun, partenerii europeni de dezvoltare și cooperare și Moldova trebuie să se:

- Concentreze pe livrarea rezultatelor tangibile și vizibile pentru cetățeni
- Asigure că asistența de program în cadrul strategiilor sectoriale naționale clar formulate sunt sprijinite de planuri de acțiune costificate, conform bugetului de stat
- Asigure de implicarea părților interesate, a societății civile și sectorului privat
- Asigure că are loc conștientizarea comunicării și vizibilitatea sprijinului acordat de către donatorii europeni și consolidarea diplomației publice;
- Asigure că există un dialog de politici constructiv și eficace

Asistența va continua să fie condiționată în mod strict, condiționare care va fi monitorizată și evaluată cu regularitate.

¹ Numită în continuare "Strategia Comună"

² Delegația Uniunii Europene, Statele Membre UE + Elveția

Strategia Comună reflectă eforturile, consultațiile și contribuțiile făcute la Chisinau de către partenerii europeni de dezvoltare și cooperare în ultimii doi ani. Așteptăm cu nerăbdare implementarea Strategiei Comune în strânsă cooperare cu autoritățile din Moldova, cu societatea civilă, sectorul privat și alți parteneri de dezvoltare.

1. Prezentare Generală

Acest document reprezintă Strategia Europeană Comună de Dezvoltare și Cooperare (Documentul de Programare Comună). Integrează prioritățile de programare ale UE și ale Statelor Membre, în baza angajamentului lor de a *consolida eficiența, coerența, transparența, predictibilitatea și vizibilitatea asistenței externe a UE și a Statelor Membre*³. Strategia Comună **nu înlocuiește la această etapă strategiile bilaterale, însă este complementară** și are scopul de a acorda o prezentare generală a abordării strategice comune adoptate de UE, de statele sale membre și de Elveția. Astfel, are scopul de a reprezenta un instrument util pentru autoritățile din Moldova, pentru parteneri și părțile interesate.

Procesul Programării Comune a fost inițiat în Moldova în 2015, atunci când UE, statele sale membre și Elveția au agreeat să realizeze o Analiză Comună a contextului de dezvoltare economică și socială a țării. Analiza Comună s-a bazat pe o înțelegere comună a provocărilor politice, economice și sociale cu care se confruntă Moldova. A inclus o analiză detaliată a statutului de atunci a procesului de reformă inițiat în 12 sectoare în cadrul cărora au fost comasate resursele donatorilor europeni pentru a revedea mediul de politici și prioritățile de politici, articolele și angajamentele relevante Agendei de Asociere și oportunităților aparente pentru o programare mai eficace. Analiza s-a axat și pe situația transnistreană, în baza angajamentului luat de UE să asiste identificarea unei rezoluții comprehensive, pacifiste și durabile a conflictului transnistrean, bazate pe suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova în interiorul frontierelor sale recunoscute internațional cu un statut special pentru Transnistria. Analiza Comună a fost finalizată și prezentată Guvernului Republicii Moldova în octombrie 2016. Aceasta reprezintă un document public⁴ și stă la baza acestei Strategii Comune.

Strategia Comună se bazează pe opinii și obiective comune, și angajamentele financiare curente și viitoare ale partenerilor europeni și are scopul de a asigura consolidarea dialogului coordonat de politici, și monitorizarea în comun a implementării reformei în conformitate cu angajamentele UE-Republica Moldova. Strategia Comună are scopul de a contribui la parteneriate și la dialogul de politici cu actori care au viziuni similare, orientate spre reformă, în special cu oficialii guvernamentali de la nivel național și local, cu societatea civilă și cu sectorul privat. Este motivată de un angajament mutual față de valorile democratice, statul de drept, drepturile omului și libertățile fundamentale,

---

³ Concluziile Consiliului (12 mai 2016 – Consolidarea Programării Comune, p. 3) <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8831-2016-INIT/en/pdf>

⁴ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/joint_analysis_0.pdf

egalitatea de gen, buna guvernanta, o economie de piata functionala, si o dezvoltare socio-economica durabila din perspectiva mediului. Strategia este aliniata la documentul strategic cheie al guvernului (*Moldova 2020*) si va sprijini Moldova in fructificarea oportunitatilor oferite de Acordurile sale cu UE (AA/CFTA/VLAP).

Există cel puțin 18 donatori europeni activi în prezent Moldova. Volumul general de asistență acordată de aceștia este unul substanțial. Doar UE acordă mai mult de jumătate din suma totală a asistenței nerambursabile acordate.

Suplimentar, banca UE, Banca Europeană de Investiții (BEI), oferă finanțare substanțială prin împrumuturi, deseori combinate cu granturi UE.

Strategia Comună este structurată în jurul celor patru domenii generale de intervenție, care cuprind obiectivele strategice comune ale UE, ale Statelor Membre și ale Elveției și este aliniată la noul **Cadrul Unic de Suport Moldova - UE (CUS) 2017-2020**⁵:

1. Dezvoltarea economică și oportunitățile de piață ce includ o creștere economică incluzivă și durabilă, protecție socială și sănătate
2. Consolidarea instituțiilor și buna guvernare, inclusiv statul de drept și securitatea
3. Conectivitatea, eficiența energetică, ecologia și schimbările climatice
4. Mobilitatea și contactele interumane, inclusiv sprijinirea valorilor de referință privind Liberalizarea Regimului de Vize și educația, formarea și cercetarea.

De asemenea, există trei priorități transversale: societatea civilă, egalitatea de gen și comunicarea strategică.

Trebuie menționat faptul că CUS rămâne baza legală a sprijinului acordat de UE Republicii Moldova. Prevede alocarea indicativă între 284 milioane euro până la 348 milioane euro pentru prioritățile Strategiei Comune după cum urmează: alocarea a 99.4 milioane euro până la 121.8 milioane din CUS pentru prioritatea 1, alocarea a 56.8 milioane euro până la 69.6 milioane euro pentru prioritatea 2, alocarea a 71 milioane euro până la 87 milioane euro pentru prioritatea 3, alocarea a 28.4 milioane euro pentru prioritatea 4 și alocarea a 28.4 milioane euro până la 34.8 milioane euro pentru prioritatea 5 (adică pentru aspectele transversale).

Următoarea parte a acestui document este structurată după cum urmează:

Secțiunea 2 de mai jos oferă o prezentare generală a provocărilor de dezvoltare ale Moldovei (care sunt abordate mai detaliat în Analiza Comună)

---

⁵ Decizia de implementare a Comisiei din 13.9.2017 privind adoptarea Cadrului Unic de Sprijin al Uniunii Europene pentru Republica Moldova pentru anii 2017-2020

Secțiunea 3 prezintă abordarea strategică generală, principiile generale de cooperare și domeniile de intervenție, precum și aspectele transversale.

Anexa 1 oferă o prezentare a principalelor domenii de intervenție a diferitor donatori europeni.

2. Contextul Dezvoltării și Analiza Comună

Analiza Comună realizată în 2016 și activitățile derulate de alți parteneri de dezvoltare au condus la o înțelegere comună a contextului, a provocărilor și a oportunităților cu care se confruntă Moldova. Această secțiune nu dorește să repete aceste aspecte în detaliu, dar vrea să ofere o prezentare a contextului general. Mai multe detalii privind provocările sectoriale specifice ce urmează a fi abordate vor fi prezentate în **Secțiunea 4**.

Politicul – stabilitatea relativă creează o bază pentru promovarea reformelor. Credibilitatea, transparența și răspunderea rămân provocări cheie.

Guvernul curent condus de prim-ministrul Filip (Partidul Democratic) a preluat mandatul în luna ianuarie 2016. Stabilitatea relativă din țară a permis re-inițierea reformelor ce abordează unele provocări și recomandări exprimate în concluziile Consiliului European în februarie 2016. În noiembrie 2016, Igor Dodon (Partidul Socialiștilor) a fost ales Președinte prin vot direct.

Cu toate acestea, mediul politico-economic nu și-a revenit încă după răsturnările politice ce au urmat după criza bancară din 2014. Magnitudinea și scara la care au avut loc fraudele rămân în prim - planul conștiinței publicului și nu fac decât reforma să continue și să fie mai urgentă. Criza bancară a fracturat încrederea națională și internațională în instituțiile din Moldova, aducând la lumină carențe ce țin de lupta împotriva corupției și asigurarea răspunderii. Procesul reformei administrației publice care a fost inițiat în 2017 prezintă atât oportunități de îmbunătățire a funcționării instituțiilor din Moldova, cât și riscuri.

Asocierea și integrarea economică europeană - un cadru solid este instituit. Noua agendă de asociere stabilește priorități pe termen scurt și mediu ce trebuie realizate

Rezistența și tranziția spre democrație și o economie de piață socială reprezintă prioritățile politice principale ale UE în Moldova, sprijinind oportunitățile politice, sociale și economice de dezvoltare într-o manieră care să aducă beneficii cetățenilor Moldovei. Asocierea politică și integrarea economică cu UE se bazează pe aceste procese. La general, Strategia Globală a UE adoptată în 2016 prevede "UE va consolida rezistența statelor și a societăților prin sprijinirea bunei guvernante, a instituțiilor responsabile și va lucra în strânsă legătură cu societatea civilă".

Acordul de Asociere semnat între Guvernul Republicii Moldova și UE în 2014, ratificat și intrat în vigoare în iulie 2016 acordă o bază pentru ca acest angajament să realizeze obiectivele menționate. Acordul de Asociere a fost elaborat în baza priorităților mutuale, fiind focalizat pe democrație, stat de drept, drepturile omului, libertăți fundamentale, bună guvernare, o economie de piață funcționabilă și o dezvoltare durabilă.

Concluziile Consiliului European din 15 februarie 2016 privind Moldova recomandă "implementarea accelerată a Agendei de Asociere", în special ținând cont de întârzierile critice în implementarea unui număr important de reforme. Provocările ce trebuie abordate includ abordarea politizării instituțiilor de stat, corupția sistemică și consolidarea guvernantei sectorului financiar. Pentru a le aborda, Guvernul a pregătit în 2016 prima foaie de parcurs privind acțiunile prioritare de reformă. Deși mai

multe măsuri legislative prevăzute în foaia de parcurs au fost adoptate, procesul de reformă trebuie continuat, cu o focalizare deosebită pe implementarea genuină a legislației și a politicilor cu scopul de a îmbunătăți viețile cetățenilor. În decembrie 2016, Guvernul a aprobat planul național privind implementarea Acordului de Asociere / DCFTA 2017-2019. O a doua foaie de parcurs privind prioritățile reformei a fost aprobată în iulie 2017. În 2017, UE și Moldova au agreeat o nouă Agendă de Asociere 2017-2019 care stabilește prioritățile de reformă. Implementarea acestor reforme, profitând atât de DCFTA pentru accesarea Pieței Unice Europene și călătoriile fără viză (din 2014), oferă Moldovei oportunități enorme de dezvoltare și de îmbunătățire a mijloacelor de trai.

Economia – acordul cu FMI a sprijinit stabilizarea economiei care s-a reîntors pe o cale a creșterii. Provocările ce rămân se referă la îmbunătățirea guvernancei în sectorul financiar și la mediul de afaceri.

Moldova este o țară cu venituri medii și un PIB nominal per capita de 1700 euro sau 4795 euro PPP în 2016. Moldova se clasează pe locul 107 din 188 țări conform Indicelui de Dezvoltare Umană (IDU-0.699 – Raportul IDU din 2016). Deși Banca Mondială a raportat că creșterea generală din ultimii ani a fost volatilă, aceasta a fost în același timp și una rapidă care a rezultat în reducerea semnificativă a sărăciei. PIB-ul real a crescut la o rată medie de 4,8% anual în 2014, însă țara a intrat în recesiune la finele anului 2015 (-0,5%), în consecința crizei bancare, a secetei foarte puternice, a numărului în scădere a remitențelor, și a fluxurilor externe mai slabe. Fondul Monetar Internațional (FMI) a raportat că creșterea a revenit în 2016 la 4,1% deși prevedea că aceasta va fi mai moderată în 2017 (+3,5%).

Stabilizarea economiei depinde de implementarea acordului aprobat de Consiliul Director al FMI în noiembrie 2016. Programul de reformă economică este sprijinit de un aranjament pe trei ani care include Facilitatea de Credit Extins și Facilitatea de Finanțare Extinsă (ECF/EFF), estimată la aproximativ 160 milioane euro; încadrează eforturile viitoare ale reformei care ar trebui inter alia contribui la prevenirea fraudei în sectorul bancar. Cu toate acestea, economia Moldovei se confruntă cu o serie de riscuri negative semnificative: încetinirea economiei Federației Ruse și stagnarea zonei euro vor continua să influențeze performanța exportului, fluxurile slabe de capital și reducerea pe viitor a remitențelor. Aceste presiuni externe sunt agravate de o slabă colectare a veniturilor, un sector bancar fragil și probleme structurale în sectorul financiar nebanca. În ciuda acestora, FMI evaluează riscul datoriilor problematice rămâne scăzut, cu o dinamică generală a datoriilor durabilă. Datoria externă totală reprezintă în prezent 97,2% din PIB (2016) și datoria externă publică și datoria externă garantată public reprezintă la moment 43,3% din PIB. Deficitul fiscal era 2,1% în 2016.

Ținând cont de necesitățile reziduale de finanțare din cadrul programului FMI, UE a pregătit o operațiune de asistență macro-financiară pentru Moldova de aproape 100 milioane euro (40 milioane euro în granturi și 60 milioane euro în împrumuturi) care urmează a fi disponibilizate în 2017-2018 dacă Moldova va îndeplini condițiile și dacă programul FMI își va menține traiectoria.

Asistența Externă – o asistență externă substanțială este oferită de către partenerii europeni, însă aceasta trebuie să fie utilizată mai eficient de către Moldova în sprijinirea implementării strategiilor naționale

Partenerii europeni de dezvoltare din Moldova sunt responsabili pentru aproape două treimi din plățile raportate ale Asistenței Oficiale de Dezvoltare disponibilizate pentru Moldova, conform raportării din baza de date a Comisiei Asistență pentru Dezvoltare a OECD. Plățile comasate ajung la peste 410 milioane euro anual. În 2015/2016, după criza bancară, atât Banca Mondială și UE au suspendat plățile de sprijin bugetar. Acestea au fost re-activate la finele anului 2016, ca urmare a încheierii acordului cu FMI. Alte programe de sprijin bugetar din partea UE nu mai sunt prevăzute, iar în loc, asistența este planificată prin intermediul altor modalități și instrumente. Și anume prin împărtășirea expertizei și oferind sprijin tehnic (inclusiv prin asistență tehnică și twinning cu statele membre UE), sprijin concret (materiale și investiții pentru infrastructură), granturi și credite (inclusiv pentru societatea civilă și antreprenori).

Pentru a beneficia din plin de avantajele asistenței existente, trebuie consolidate sistemele de planificare, coordonare, monitorizare și implementare a proiectelor în Moldova. Prioritățile și alocările financiare indicative din partea UE sunt incluse în Cadrul Unic de Sprijin 2017-2020 și sunt interconectate cu acțiunile prioritare stabilite în cadrul noii Agende de Asociere 2017-2019. Cooperarea pentru dezvoltare la general este aliniată cu planul de dezvoltare național al Moldovei, Moldova 2020 și cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă.

Comunicarea – creșterea nivelului de conștientizare a cetățenilor privind valorile, politicile și asistența acordată de UE este crucială

Creșterea nivelului de conștientizare a cetățenilor Republicii Moldova referitor la beneficiile așteptate de la asocierea politică și de la integrarea economică cu UE, precum și rezultatele tangibile ale asistenței acordate de UE este foarte importantă. Aceste activități trebuie realizate în cadrul Acordului de Asociere și în coordonare cu societatea civilă și mass media independentă. S-a identificat și o puternică necesitate de informare a publicului țintă referitor la eficacitatea sprijinului acordat de UE. Suplimentar la aceasta, este necesară asistarea dezvoltării instituțiilor mass media independente și a unui cadru de reglementare a pieței audiovizualului conform standardelor UE în beneficiul cetățenilor Moldovei.

3. Răspunsul European Strategic Comun

Viziunea Generală

În baza concluziei **Analizei Comune**, a devenit evident faptul că cooperarea pentru dezvoltare în Moldova trebuie să evolueze dincolo de parteneriatele guvern-donator, și să implice cetățenii în mod direct. Publicul trebuie să simtă beneficiile reformelor și trebuie să trăiască o îmbunătățire a calității vieții, măsurată în servicii publice îmbunătățite (sănătate, educație, transport public, servicii sociale), oportunități de angajare consolidate și venit disponibil mai mare. Aceasta presupune ca programarea **să se focalizeze pe beneficii tangibile și vizibile** prin construirea de coaliții între cetățeni, societatea civilă, sectorul privat și funcționarii publici.

Donatorii europeni acordă aproximativ două treimi din asistența oficială de dezvoltare acordată Moldovei. Lucrând împreună și asigurând o coordonare continuă cu Consiliul Europei, cu instituțiile ONU, cu Banca Mondială, cu Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare, USAID și alți parteneri, donatorii europeni pot ajuta Moldova să îmbunătățească eficacitatea, asumarea și alinierea cu politicile guvernamentale și responsabilitățile mutuale pentru a atinge rezultate. Acest raționament a fost testat în cadrul consultațiilor intense ale UE cu Guvernul din 8 iulie și din 21 septembrie 2016 și cu societatea civilă în data de 23 septembrie 2016. S-a ajuns la un consens clar că programarea viitoare trebuie să conducă la beneficii vizibile și tangibile pentru cetățenii Moldovei.

Principii Generale de Cooperare și Conditionalitățile

În acest cadru, se așteaptă ca angajamentele Moldovei să fie comparabile cu angajamentele substanțiale pentru Moldova pe care le au partenerii europeni de cooperare pentru dezvoltare.

Partenerii europeni de cooperare pentru dezvoltare trebuie împreună:

- Să se concentreze asupra realizării de rezultate tangibile și vizibile pentru cetățeni
- Să asigure că asistența de program în cadrul strategiilor sectoriale naționale clare sprijinite de planuri de acțiuni costificate, conform bugetului de stat
- Să asigure implicarea părților interesate, a societății civile și sectorului privat
- Să asigure conștientizarea comunicării și vizibilitatea sprijinului acordat de către donatorii europeni și să consolideze diplomația publică;
- Să asigure realizarea unui dialog de politici constructiv și eficace

Așteptarea este ca autoritățile din Moldova:

- Să se asigure că au capacități suficiente de coordonare, implementare și monitorizare a programelor și proiectelor agreate în comun
- Să Urmeze cu tărie obiectivul unei integrări economice și a unei asocieri strânse cu Uniunea Europeană și să continue implementarea politicilor aferente acestor obiective și să-și îndeplinească obligațiile acordurilor UE-Moldova într-un mod eficient și la timp

Partenerii europeni de cooperare pentru dezvoltare au scopul de a:

- Face efortul să vorbească "cu o singură voce" la nivel național și sectorial, acolo unde este posibil;
- Recunoaște că capacitatea guvernului este limitată, precum este și cea a partenerilor internaționali de dezvoltare: programarea este mai eficace cu cât aceasta devine mai focalizată. Respectiv, resursele trebuie concentrate în jurul unui număr mai mic de domenii de intervenție;
- Sprijini eforturile autorităților din Moldova și de a utiliza formele inovative de finanțare a dezvoltării, mobilizarea investițiilor din sectorul privat și mobilizarea resurselor naționale suplimentare pentru dezvoltare.

Acordarea asistenței va continua să fie legată de **condiționalități stricte**, care vor fi monitorizate și evaluate cu regularitate.

Selectarea Domeniilor de Intervenție

Ținând cont de acest aspect, Strategia Comună este structurată în baza a patru mari domenii de intervenție care cuprind obiective strategice comune ale UE, ale statelor membre UE și Elveției și sunt aliniate la Cadrul Unic de Sprijin UE-Moldova 2017-2020 pentru a permite o ușoară comparabilitate a documentelor:

1. Dezvoltarea economică și oportunitățile de piață, inclusiv creșterea economică incluzivă și durabilă, protecția socială și sănătatea: indicativ va reprezenta 25-30 % din asistența acordată

Obiectivul este de a stimula o creștere și o dezvoltare economică inteligentă, durabilă și incluzivă, de a reduce sărăcia absolută și relativă prin îmbunătățirea mediului de afaceri și a climatului investițional, și de a crea locuri de muncă și de a facilita comerțul cu UE. De asemenea, de a sprijini

Moldova în acordarea serviciilor sociale și de sănătate adecvate populației.

Ținând cont de politica europeană de vecinătate revizuită, a reieșit că sprijinul pentru creșterea economică durabilă, incluzivă și inteligentă este un aspect crucial în cazul Moldovei. Necesitatea de a îmbunătăți climatul de afaceri și de a declanșa potențialul de inovație și investiție este susținută de Acordul de Asociere, inclusiv de DCFTA, și a fost prezentată drept un instrument de monitorizare și de promovare a prosperității.

2. Consolidarea instituțiilor și buna guvernare, inclusiv Statul de Drept și Securitatea: indicativ 10-15% din asistența acordată

Obiectivul este de a promova buna guvernare, democrația, statul de drept și drepturile omului în Republica Moldova (în conformitate cu Acordul de Asociere), și de a consolida statul Republica Moldova și rezistența socială, inclusiv împotriva pericolelor de securitate precum amenințările hibride și de a securiza frontierele internaționale ale Moldovei și de a contribui la identificarea unei soluții inteligente a conflictului transnistrean.

O justiție și o administrație publică eficace și responsabilă sunt cruciale nu doar pentru îndeplinirea aspirațiilor de reformă a Moldovei și pentru implementarea eficace a Acordurilor UE-Moldova, dar și pentru stabilitatea politică și pentru a câștiga încrederea cetățenilor și a investitorilor. Percepția publicului referitor la corupția în rândurile funcționarilor publici, inclusiv cei din sectorul judiciar, este foarte înaltă. Situația securității în Moldova necesită îmbunătățire, în special referitor la crimă și la implementarea reformei în sectorul securitate.

3. Conectivitatea, eficiența energetică, mediul și schimbările climatice: indicativ 25-30% din asistența acordată

Obiectivul este de a sprijini o mai bună conectivitate cu UE în domeniile transport și energie, sprijin pentru eficiența energetică, rezistența și securitatea energetică a Moldovei și de a aborda provocările de mediu și de a contribui la mitigarea și adaptarea la schimbările climatice.

Sprijinirea unei mai bune conectivități energetice cu UE este esențială pentru abordarea nivelului scăzut de securitate a aprovizionării cu energie și a diversificării acesteia. De asemenea, dezvoltarea pieței interne de energie și asigurarea independenței autorității naționale de reglementare a sectorului energetic este la fel de important.

Infrastructura de transport necesită investiții menite să îmbunătățească accesul populației, în special din mediul rural, la servicii sociale și la piețe. Suplimentar, noua infrastructură de transport este necesară pentru a asigura o mai bună conectivitate cu UE și pentru a stimula activitatea economică și comerțul. Și gestionarea durabilă a resurselor naturale (inclusiv eficiența energetică) este nedezvoltată în Moldova. Implementarea angajamentelor ce provin din Acordul de Asociere,

Tratatul Comunității Energetice precum și Acordul de la Praris privind Schimbările Climaterice de asemenea va fi sprijinită.

4.   Mobilitatea și contactele interumane, inclusiv sprijinul valorilor de referință referitoare la regimul de liberalizare a vizelor și educația, instruirea și cercetarea: indicativ - 10-15% din asistența acordată

Obiectivul este de a consolida și facilita mobilitatea cetățenilor, de a dezvolta abilitățile noii generații, de a consolida coordonarea între sistemul educațional și de formare și piața muncii și de a stimula competitivitatea, cercetarea și inovația, care sunt catalizatori ai dezvoltării economice, concentrându-se pe incluziunea socială în educație și muncă.

Moldova a fost primul vecin estic care a beneficiat de liberalizarea regimului de vize cu UE.

Este necesară dezvoltarea unor legături mai puternice dintre piața muncii și educație, precum și cu sistemul de formare, dar și între sectorul privat și activitatea de cercetare pentru a sprijini o dezvoltare economică inteligentă și durabilă.

5.   Aspecte transversale ce includ consolidarea societății civile, promovarea drepturilor omului și egalitatea de gen și promovarea comunicării cu cetățenii: indicativ reprezintă 10% din asistența acordată

Obiectivul este de a consolida capacitatea societății civile de a juca un rol eficace în cadrul dialogului de politici, în implementarea și monitorizarea la nivel local și național și de a contribui la dezvoltarea sectorului privat, la creșterea economică durabilă și la inovațiile sociale; va fi acordată asistență pentru promovarea drepturilor omului și egalității de gen; un accent mai mare se va pune pe îmbunătățirea comunicării cu cetățenii prin creșterea nivelului de vizibilitate și conștientizare cu privire la beneficiile tangibile ce rezultă din asistența pentru dezvoltare acordată de UE și implementarea campaniilor de diplomație publică.

Obiectivele specifice ale Strategiei Comune din toate domeniile de mai sus sunt detaliate în **Secțiunea 4** de mai jos.

4. Domenii de intervenție și diviziunea muncii

4.1 Domeniul de intervenție 1: Dezvoltarea economică, inclusiv oportunitățile de piață

Donatorii europeni activi în prezent în acest domeniu includ: Austria, Republica Cehă, Banca Europeană de Investiții, UE, Estonia, Germania, Letonia, Lituania, Polonia, România, Suedia, Elveția și Marea Britanie.

Mediul de afaceri și comerțul – DCFTA creează oportunități economice semnificative pentru mediul de afaceri, însă necesită o dezvoltare și în continuare a unui cadru normativ eficient și transparent pentru IMM-uri

Provocarea imediată este de a crește nivelul competitivității și potențialul de export, profitând de oportunitățile create de DCFTA. Eforturi suplimentare sunt necesare pentru a îmbunătăți atractivitatea și protejarea investițiilor drept motor principal al competitivității și a capacității de export. Acest lucru necesită în schimb o funcționalitate adecvată și transparentă a instituțiilor implicate în reglementarea și supravegherea mediului de afaceri, bazată pe statul de drept (și în special pe acordul privind aplicarea măsurilor sanitare și fitosanitare (SPS), în sectoarele energie, competiție și justiție).

Obiectivul general al acestui domeniu de intervenție este de a asista Moldova în fructificarea oportunităților create de AA/DCFTA și facilitarea accesului la piețele UE. Comerțul, și nu remitențele, reprezintă baza unei dezvoltări economice durabile, a creării bunăstării, a creșterii incluzive și a extinderii angajării în câmpul muncii. O prioritate comună a donatorilor europeni și a Guvernului Moldovei este de a se asigura că astfel de oportunități sunt accesibile în egal măsură bărbaților și femeilor; astfel egalitatea de gen trebuie promovată activ atât la nivel de politici, cât și la nivel de programare.

De aceea, implementarea la termen și eficientă a DCFTA este foarte importantă. Dacă Moldova va exploata oportunitatea de a accesa piața europeană unică, va trebui să abordeze limitele administrative și tehnice ce stau în fața comerțului (vama, gestionarea frontierelor, standardele, metrologia, acreditarea, siguranța alimentelor, măsuri sanitare și fitosanitare); și să aplice regulile UE referitoare la competiție și la ajutorul de stat, și să aproximeze legislația și directivele. În mai multe cazuri, instituțiile Moldovei nu au resurse tehnice, financiare și umane pentru a aborda aceste provocări și de aceea se bazează pe asistență externă.

Cu toate acestea, beneficierea de și obținerea unei valori adăugate din urma oportunităților create prin semnarea DCFTA, va necesita mai mult decât o simplă aproximare legislativă și consolidarea capacităților instituționale. Moldova va trebui să consolideze sectorul IMM-urilor pentru ca acesta să devină unul vibrant și capabil să acceseze piața unică europeană. Iar acest lucru va necesita îmbunătățirea mediului de reglementare pentru investiții și întreprinderile tinere, precum și pentru

creștere. Va implica îmbunătățirea accesului IMM-urilor la finanțare accesibilă, dezvoltarea lanțurilor valorice, îmbunătățirea productivității, a calității și a valorii adăugate. Sectorul agricol va necesita diversificarea producției și creșterea calității și cantității produselor, iar întreprinderile agricole vor trebui să îmbunătățească gama produselor oferite. Mai mult decât atât, dacă Moldova vrea să fie competitivă nu doar pe piața europeană, dar să penetreze și piața globală, atunci va trebui să se asigure că rețelele sale de comunicare operează eficient, respectiv va fi necesar să se investească în economia digitală. O atenție specială trebuie acordată diversificării pieței muncii din mediul rural, și reducerea migrației economice, ex. prin utilizarea resurselor locale pentru generarea veniturilor ce nu țin de activitatea agricolă.

Sărăcia din mediul rural și diferențele regionale - sunt necesare mai multe oportunități de angajare la nivel local și regional pentru a lupta cu sărăcia absolută și relativă

Agricultura reprezintă 16,1% din PIB și 33,7% din forța de muncă activă continuă să trăiască în primul rând din activități agricole, inclusiv din activități de subzistență (2016). În 2014 s-a estimat că aproximativ 11,4% din populația totală trăiau sub linia absolută de sărăcie. Sărăcia absolută și relativă este acută în special în rândul populației rurale, a bătrânilor care locuiesc singuri și a gospodăriilor mari (5+) din mediul urban. Aceasta reflectă dependența continuă de agricultură ca sursă primară a venitului gospodăriei și continuarea menținerii nivelului ridicat de sub-ocupare a forței de muncă. Coeficientul GINI este de 26,8.

Sărăcia rurală - economia Moldovei nu reușește să creeze surse suficiente de venit pentru populația rurală. Incidența sărăciei printre locuitorii din mediul rural este semnificativ mai mare decât printre cei din mediul urban. În zonele rurale, 18,8% din populație era săracă în 2013. În zonele urbane această valoare era doar de 4,6%. Deși ratele sărăciei s-au redus la general în ultimii ani, diferența dintre mediul urban și rural persistă. În 2013, fermierii și lucrătorii agricoli reprezentau 40% din populația săracă a Moldovei.

Diferențele regionale – indicatorii macroeconomic ai Moldovei ne arată diferențe majore a PIB-ului regional per capita între regiuni de dezvoltare. Rata de creștere a regiunilor din zonele centru și nord reprezintă în jur de 5%, iar cea din regiunea de sud este mai mică de 1%. Agricultura reprezintă activitatea comercială care generează cea mai mare valoare adăugată în afara regiunii Chișinău. Doar în regiunea de nord valoarea adăugată generată de servicii este puțin mai mare de activitățile agricole, în special datorită contribuției activității comerciale din orașul Bălți. Regiunea centru comparată atât cu regiunea nord, cât și cu regiunea sud, demonstrează diferențe majore referitor la productivitatea agricolă, descoperind evident două sisteme de productivitate diferite.

Protecția socială și sănătatea – sunt necesare reforme pentru a asigura durabilitatea financiară a sistemelor

Sectorul protecție socială din Moldova trece prin reforme majore care au scopul de a transforma asistența socială bazată pe categorii într-un sistem mai eficient care să abordeze sărăcia. Una dintre reformele majore în sectorul social este reforma sistemului de pensii. Obiectivul general al acestei reforme este de a asigura funcționarea unui sistem echitabil și durabil de pensii care să garanteze o

viață decentă pentru pensionari. O altă reformă importantă se referă la persoanele cu dizabilități. Metoda de evaluare a dizabilității este în schimbare, trecând de la una bazată pe criterii medicale la un model social. Prevederile ce țin de serviciile sociale au trecut de la îngrijire instituțională la îngrijire comunitară și la extinderea rețelelor de servicii sociale care acum include noi vulnerabilități. Cu toate acestea, fondurile disponibile pentru acest sector sunt în descreștere și fondul pentru asigurarea socială se confruntă cu un nivel critic de deficit. Infrastructura socială existentă nu este adaptată la schimbările necesare.

Sistemul de sănătate din Moldova are scopul de a asigura acces universal la servicii medicale de bază, asigurând echitatea și solidaritatea privind finanțarea tuturor cetățenilor. Extinderea acoperirii asigurării medicale reprezintă o prioritate și un aspect esențial pentru durabilitatea financiară. Protecția financiară a cetățenilor Moldovei trebuie consolidată prin creșterea cheltuielilor publice pentru medicamente. În acest sens, o utilizare mai eficientă a resurselor disponibile la toate nivelele de îngrijire este foarte importantă.

Pentru a îmbunătăți calitatea serviciilor și pentru a asigura accesul universal la serviciile medicale de bază, au fost lansate o serie de reforme direcționate spre: (i) sectorul spitalicesc, inclusiv un plan general actualizat pentru spitale și planificarea acțiunilor; (ii) consolidarea asistenței medicale primare prin elaborarea unei noi strategii privind asistența medicală primară; (iii) sănătatea publică printr-un pachet de reforme, inclusiv reorganizarea structurilor, a resurselor umane, a sarcinilor și serviciilor de la fiecare nivel administrativ; (iv) sectorul farmaceutic, care are scopul armonizării la reglementările UE, în special a Legii cu privire la medicamente, Legii cu privire la dispozitivele medicale, legii privind activitatea farmaceutică și consolidarea capacităților principale de reglementare, precum și abordarea, dintr-o perspectivă sistemică, a selectării și utilizării, stabilirii prețurilor și rambursării, achiziționării și distribuirii medicamentelor; (v) finanțarea sistemului medical și plățile furnizorilor de servicii medicale, inclusiv achiziționarea strategică a serviciilor și disponibilizarea plăților pentru performanță; și (vi) calitatea îngrijirii.

În acest context, donatorii europeni și-au direcționat intervențiile spre:

Dezvoltarea economică (Capitolul 3 al Analizei Comune)

- O calitate îmbunătățită a produselor și a serviciilor
- Acces mai larg la piețele străine și exporturi sporite prin reducerea barierelor tehnice și administrative în fața comerțului și asigurarea conformității cu standardele serviciilor sanitare și fitosanitare (SPS) în contextul DCFTA
- Politici naționale consolidate care să permită o angajare durabilă și echilibrată social în câmpul muncii și creșterea venitului
- Un sector TIC competitiv sprijinit prin consolidarea abilităților pentru locuri de muncă în sectorul TIC pentru a satisface cererea de pe piață
- Un cadru de reglementare a sectorului TIC consolidat

- O productivitate crescută a IMM-urilor și producerea produselor cu valoare adăugată crescută de către IMM-uri, standarde de calitate îmbunătățite;
- Facilitarea creării întreprinderilor în sectoare strategice, inclusiv prin utilizarea potențialului economiei digitale, și consolidarea transferului de inovație și tehnologie către întreprinderi;
- Dezvoltarea sectorului IMM din mediul rural direcționată spre întreprinderile micro/mici/medii prin stimularea creării locurilor de muncă în zonele defavorizate, inclusiv în zonele rurale.

Agricultura, siguranța alimentelor și dezvoltarea rurală (Capitolul 12 al Analizei Comune)

- Consolidarea capacității instituționale de a continua elaborarea de politici mai bune și furnizarea de servicii mai bune în agricultură și dezvoltare rurală
- Modernizarea competitivității în sectorul agro-alimentar
- Asigurarea unei gestionări durabile a resurselor naturale și abordarea provocărilor referitoare la mediu și la schimbările climaterice prin mitigare și adaptare
- Îmbunătățirea standardelor de viață în zonele rurale

Protecția Socială și Sănătatea

- Cei care necesită sprijin sunt acoperiți de servicii sociale furnizate într-un mod eficient
- Sprijin social adecvat furnizat tuturor celor care îl necesită
- Serviciile medicale sunt organizate în mod eficient, sunt de calitate, focalizate pe pacient, acestea colaborând cu serviciile sociale de îngrijire
- Sistemul de sănătate este bine gestionat, finanțat și protejează populația de cheltuieli excesive pentru sănătate
- Populația reduce comportamentele sănătate și impune responsabilitatea serviciilor medicale

4.2 Domeniul de intervenție 2: Consolidarea instituțiilor și buna guvernare

Donatorii europeni activi în prezent în acest domeniu: Austria, Republica Cehă, Estonia, UE, Franța, Germania, Ungaria, Italia, Letonia, Lituania, Olanda, Polonia, România, Slovacia, Suedia, Elveția și Marea Britanie.

Obiectivele se concentrează pe statul de drept, continuarea introducerii reformelor judiciare cheie, abordarea corupției la toate nivelele din sistem, îmbunătățirea guvernării democratice la nivel național și local, consolidarea securității și a capacității guvernamentale de a reacționa în mod eficace în fața dezastrelor naturale și a celor cauzate de om.

Justiția și Corupția – există o necesitate urgentă de a aborda corupția și de a accelera reformele judiciare

Indicele de Percepție a Corupției a demonstrat nivelul scăzut al transparenței (Moldova s-a clasificat pe locul 123 din 176 în 2016), care a scăzut din 2012. Soluționarea corupției, în special la nivel înalt, este a doua preocupare principală a cetățenilor din Moldova, după șomaj și salariile mici. Prevenirea și pedepsirea practicilor corupte sunt esențiale dacă Moldova dorește să devină o societate democratică corectă și justă. Deși guvernul a aprobat o Nouă Strategie Ant-Corupției (2017-2020), elaborarea acesteia și impactul de facto asupra societății mai rămâne a fi analizat cu atenție. Sunt necesare reforme cruciale ale administrației publice și în special în domeniul statului de drept pentru a asigura, printre altele, că: funcționarii publici sunt recrutați în baza procedurilor deschise, transparente și bazate pe merite; în sectorul judiciar, pârâții trebuie să aibă acces la un sistem eficace de asistență juridică; se fac îmbunătățiri ale infrastructurii administrative și tehnice a instanțelor de judecată; și deciziile instanțelor de judecată sunt transparente, echitabile și aplicate în mod efectiv.

Guvernarea democratică și reforma administrației publice - implementarea Strategiei Reformei Administrației Publice este esențială pentru îmbunătățirea serviciilor publice și a gestionării finanțelor publice

Odată cu adoptarea Strategiei Reformei Administrației Publice (2017-2020) în iunie 2016, Guvernul și-a asumat angajamentul de a reforma sistemul de guvernare de la toate nivele din Moldova, de a crește accesibilitatea, transparența, capacitatea de răspuns și răspunderea, și consolidarea gamei și a calității serviciilor furnizate cetățenilor. Prima etapă a fost reforma guvernului (aprobată de parlament în iulie 2017). A doua etapă va consta în optimizarea structurilor guvernului. A treia componentă cheie va fi o reforma administrației publice locale, prevăzută spre adoptate înainte de alegerile locale din primăvara anului 2019.

Reforma administrației publice va include și îmbunătățirea guvernantei economice, prin asigurarea aplicării riguroasă a legilor și reglementărilor comerciale și prin stabilirea și menținerea unor condiții de concurență echitabilă pentru întreprinderile de stat și pentru cele private.

O democrație dinamică necesită și existența unui Parlament și a unei Curți de Conturi consolidate care să poată supraveghea politicile și cheltuielile guvernului, o mass media independentă care să examineze și să responsabilizeze autoritățile publice și oficialitățile, și cetățeni activi, inclusiv o societate civilă dinamică dornică să participe în afacerile publice. Pentru a putea îndeplini aceste funcții, oamenii au nevoie de acces nerestricționat la informație și la date fiabile. Consolidarea categoriilor și a calității datelor statistice oficiale va fi esențială pentru ca cetățenii să devină mai implicați și guvernul să-și îndeplinească scopul de a elabora politici în baza informațiilor.

Guvernanța economică – transparența consolidată și gestionarea corectă a finanțelor publice sunt cruciale pentru consolidarea încrederii în modul în care resursele publice sunt gestionate

Deși s-a înregistrat progres în implementarea Strategiei pentru Dezvoltarea Managementului Finanțelor Publice 2013-2020, managementul finanțelor publice se confruntă cu provocări deosebite pe termen scurt și anume: necesitatea de a respecta calendarul bugetar; necesitatea de a îmbunătăți eficiența și transparența sistemului de achiziții publice; necesitatea de a consolida eficiența sistemului de control intern și audit, precum și auditul extern; necesitatea de a dezvolta un proces eficace de supraveghere bugetară parlamentară. Pe termen mediu și lung autoritățile trebuie mențină durabilitatea fiscală prin elaborarea de noi eficace reguli fiscale și prin dezvoltarea pieței titlurilor de stat. Procesul bugetar pe termen mediu trebuie consolidat pentru a reflecta mai bine strategiile naționale. Există necesitatea de a simplifica sistemul de impozitare și vamal și reducerea evaziunii fiscale și a fraudei, precum și consolidarea eficienței autorităților fiscale și a celor vamale. De asemenea, există și necesitatea de a implementa reformele de contabilitate în sectorul public în conformitate cu IPSAS și de a crește eficiența și transparența întreprinderilor de stat.

Drepturile omului – acțiuni relevante trebuie luate pentru îmbunătățirea situației drepturilor omului

În ultimul an și jumătate situația drepturilor omului în Moldova s-a deteriorat, conform Strategiei de Țară privind Drepturile Omului și Democrația 2016-2020. Progresul în domeniul drepturilor omului este lent din cauza lipsei conștientizării și înțelegerii problematicei, a resurselor, a capacităților și a dorinței de a generaliza prezența tematicii respective la nivelul politicilor. Planul anterior de acțiune privind drepturile omului 2011-2014 nu a fost implementat corespunzător și organizațiile societății civile nu dispun de capacități, neavând nicio altă organizație relevantă care să echilibreze situația. Un nou plan de acțiune privind drepturile omului 2018-2022 a fost adoptat în data de 7 noiembrie 2017.

Moldova este periodic condamnată la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, în special cu privire la durata procedurilor și condițiilor de detenție. Prioritățile principale ale UE în domeniul drepturilor omului sunt: reforma justiției, lupta împotriva corupției, combaterea torturii și a relelor tratamente, inclusiv crearea unui Mecanism Național Preventiv bine consolidat împotriva torturii; lupta împotriva discriminării, asigurarea libertății mass media, dezinstituționalizarea copiilor și reforma sistemului de tutelă.

Reforma poliției – resurse adecvate trebuie făcute disponibile de către autoritățile din Moldova pentru implementarea reformei în derulare

După adoptarea Strategiei Naționale de Dezvoltare a Poliției (2016-2020) în mai 2016, care a inclus un plan de acțiuni elaborat, Guvernul a reconfirmat în mod repetat intenția sa fermă de a continua derularea reformei. Scopul principal al exercițiului este de a transforma direcția abordării poliției de la o instituție care aplică forța la un serviciu orientat spre cetățeni. Pentru a realiza acest lucru, primele eforturi ale reformei se concentrează în prezent asupra consolidării responsabilizării organizației, a transparenței, eficienței și profesionalismului.

O a doua preocupare importantă se referă la îmbunătățirea substanțială, cu sprijinul comunității donatorilor stărini, a instruirii de bază și la locul de muncă de care beneficiază personalul polițienesc. În acest sens, pregătirile sunt în prezent în derulare pentru a stabili un instrument de Instruire Comună a Forțelor de Poliție care va satisface aceste necesități. Respectarea drepturilor de abuz ale victimelor și ale deținuților va reprezenta nucleul viitorului curriculum de instruire a forțelor de poliție. O a treia componentă are scopul de a aduce poliția mai aproape de cetățenii Republicii Moldova și de a răspunde mai bine necesităților locale. Instrumentul principal pentru a realiza aceasta va fi implementarea conceptului de poliție comunitară.

Guvernele moderne trebuie să dețină capacitate de reacție în fața riscurilor create de terorism, crimele cibernetice și traficul ilegal de persoane, droguri, arme și materiale periculoase. Majoritatea acestora reprezintă probleme transfrontaliere și vor necesita o strânsă cooperare internațională pentru a cartografia potențialele riscuri și a introduce măsurile de prevenire, adaptare și mitigare.

În acest context, donatorii europeni și-a direcționat intervențiile spre:

Justiție și afaceri interne (Capitolul 5 din Analiza Comună)

Sub-Sectorul 1: Judiciarul și statul de drept

- Consolidarea integrității profesiilor conexe sectorului justiției
- Consolidarea managementului instanțelor de judecată și îmbunătățirea procedurilor de soluționare a litigiilor

Sub-Sectorul 2: Poliția și aplicarea legii

- Consolidarea responsabilizării poliției, a transparenței, eficienței și profesionalismului
- Implementarea conceptului de poliție comunitară în conformitate cu cele mai bune standarde internaționale

Sub-Sectorul drepturile omului și minoritățile

- Consolidarea mecanismelor naționale pentru protecția și promovarea drepturilor omului
- Consolidarea protecției drepturilor minorităților

Guvernarea democratică și administrația publică (capitolele 1&4 a Analizei Comune)

- Guvernare democratică îmbunătățită
- Promovarea reformei administrației publice pentru o administrație publică eficientă, eficace, transparentă și responsabilizată
- Managementului finanțelor publice este consolidat.
- Eficiența și transparența achizițiilor publice sunt îmbunătățite
- Transparența managementului resurselor publice este îmbunătățită
- Corupția percepută în Republica Moldova a scăzut semnificativ prin consolidarea mecanismelor pentru o luptă mai efectivă împotriva corupției

Guvernanța economică (Capitolul 2 al Analizei Comune)

- Supervizarea, guvernanța corporativă și managementul riscurilor în sectorul financiar au fost consolidate
- Transparența gestionării resurselor publice a fost îmbunătățită

4.3 Domeniul de intervenție 3: conectivitate, eficiența energetică, ecologie și schimbări climatice

Donatorii europeni care sunt activi în prezent în acest domeniu: Austria, Republica Cehă, UE, BEI, Germania, Letonia, Lituania, România, Slovacia, Suedia, și Elveția

Obiectivele generale se concentrează pe sprijinirea capacităților Moldovei de a extrage maximum de beneficii în urma oportunităților comerciale consolidate după semnarea DCFTA și în urma deschiderii mai multor posibilități de integrare regională; de a asigura securitatea energetică, furnizarea, eficiența și durabilitatea energetică; de a promova o gestionare corectă în materie de mediu, în special referitor la gestionarea apei și a deșeurilor solide; și de a gestiona impactul schimbărilor climatice și a condițiilor meteorologice extreme prin intermediul dezvoltării și implementării măsurilor de adaptare și mitigare.

Transport – creșterea investițiilor este necesară pentru modernizarea infrastructurii

Pentru a-și consolida poziția comercială, Moldova trebuie să îmbunătățească rețelele de transport și comunicare la nivel național, local și regional. Aceasta va implica investiții semnificative pentru modernizarea drumurilor, a căilor ferate și a transportului aerian și într-o măsură mai mică exploatarea accesului la Marea Neagră prin portul liber Giurgiulești de pe Dunăre. Va mai fi necesară și continuarea dezvoltării lanțurilor și facilităților de aprovizionare și distribuție. Moldova are un bilanț negativ al accidentelor rutiere și acest lucru trebuie abordat.

Energie – în prezent se lucrează la dezvoltarea conexiunilor energetice cu UE și îmbunătățirea eficienței energetice

Moldova are o capacitate domestică limitată de generare de energie, iar istoric vorbind a fost destul de dependentă de importul de combustibil și gaz natural din Federația Rusă. Astfel, țara a devenit mai vulnerabilă în fața întreruperilor de aprovizionare și a fluctuațiilor de preț din cauze politice. În ultimii ani, guvernul s-a concentrat pe un număr de politici menite să asigure securitatea energetică prin diversificarea surselor de generare de energie (biomasă și eoliană), identificarea surselor alternative de aprovizionare cu energie (aprovizionarea transfrontalieră din România, combustibilul și gazul prin Giurgiulești) și eficiența energetică îmbunătățită (sisteme de încălzire urbană mai performante, utilizarea mai eficientă a energiei în clădirile publice). Donatorii europeni vor continua să sprijine Moldova în implementarea măsurilor ce vizează securitatea energetică, eficiența costurilor și diversificarea surselor de aprovizionare, inclusiv sursele de energie durabilă și regenerabilă

Mediul și schimbările climatice - schimbările climatice și gestionarea resurselor naturale, în special resursele acvatice, reprezintă provocările principale în Moldova

Efectele generale ale schimbărilor climatice în Moldova împreună cu degradarea solurilor și epuizarea resurselor naturale care rezultă din activități umane put tot mai multă presiune pe capacitățile mediului din Moldova. În același timp, se așteaptă ca evenimente meteorologice extreme precum inundațiile și secetele să devină mai frecvente odată cu schimbările climatice și care vor submina rezistența generală a ecosistemelor. În ciuda populației în descreștere, gestionarea slabă a resurselor naturale, în special a apei, reprezintă o provocare majoră. Acest lucru se datorează intereselor legitime conflictuale de protejare și exploatare a resurselor, însă, de asemenea, și datorită investițiilor limitate în infrastructura ecologică și în măsurile de protecție. Acest lucru va rezulta eventual în pierderea de active valoroase cu efecte economice negative directe și va reprezenta o oportunitate pierdută, spre exemplu în termeni de afaceri ecologice sau turism durabil. Calitatea aerului este până în prezent problema ecologică cel mai puțin abordată în Moldova, existând un sistem foarte slab de monitorizare a aerului și politici neclare în acest domeniu.

Recentele ninsori catastrofice din aprilie 2017 a demonstrat cât de vulnerabilă este Moldova în fața evenimentelor meteorologice extreme și a capriciilor schimbărilor climatice. Moldova și-a asumat angajamentele Acordului de la Paris privind Schimbările Climatice și încearcă în mod activ să reducă emisiile CO₂, să dezvolte o strategie a emisiilor de gaze cu efect de seră și să elaboreze măsuri de adaptare și mitigare a schimbărilor climatice. Guvernul mai dezvoltă și implementează strategii ce vizează aprovizionarea cu apă și gestionarea deșeurilor și discută chestiuni ce țin de gestionarea transfrontalieră a resurselor acvatice cu vecinii săi. Acestea fiind spuse, infrastructura socială și tehnică a Moldovei este învechită, ineficientă și necesitate modernizare urgentă. Acest lucru va necesita atât investiții financiare substanțiale, cât și schimb de expertiză.

În acest context, donatorii europeni și-au focalizat intervențiile în următoarele direcții:

Transport (Capitolul din Analiza Comună)

- Transpunerea pe deplin și implementarea practică a Acordului privind Spațiul Aerian Comun UE-Moldova
- O rețea îmbunătățită de drumuri și conexiuni îmbunătățite pentru a extinde rețeaua TEN-T
- Un sector feroviar reabilitat și mai competitiv
- Un sector maritim competitiv și aliniat la standardele internaționale

Energie (Capitolul 11 din Analiza Comună)

- Eficiență energetică consolidată și dezvoltarea energiilor regenerabile
- O funcționare a pieței mai bună și conexiunea la piața energetică a UE
- Asigurarea independenței autorității naționale de reglementare a energiei

Mediul și Schimbările Climaterice (Capitolul 10 din Analiza Comună)

- *Apa și salubritatea:* sprijinirea Moldovei în procesul de îndeplinire a obiectivelor Strategiei Naționale a Moldovei privind Aprovizionarea cu Apă și Canalizarea (2014-2028)
- *Gestionarea deșeurilor:* sprijinirea Moldovei în procesul de îndeplinire a obiectivele Strategiei Naționale a Moldovei privind Gestionarea Deșeurilor (2013-2027)
- *Schimbările climatarice:* Sprijinirea Moldovei în îndeplinirea obiectivelor capitolelor privind mediul și clima (capitolele 16&17) din Acordul de Asociere cu UE
- *Protecția mediului și reducerea riscului de dezastre:* reducerea riscurilor ecologice

4.4 Domeniul de intervenție 4: Mobilitatea și contactele interumane

Donatorii europeni activi în prezență în acest domeniu sunt: Austria, Republica Cehă, Estonia, BEI, UE, Franța, Germania, Italia, Letonia, Liechtenstein, Lituania, Olanda, România, Slovacia, Elveția și Marea Britanie.

Obiectivele generale constau în asistarea Moldovei de a continua îndeplinirea a reperelor Planului de Acțiuni privind Liberalizarea Regimului de Vize și Parteneriatul de Mobilitate; asigurarea unei circulații sigure a persoanelor peste frontiere; implicarea și crearea oportunităților pentru tineri; asigurarea sinergiei între necesitățile pieței muncii și a abilităților și calificărilor oferite de educație, educația profesională și sistemele de formare; promovarea diversității culturale și a schimbului intercultural; și sprijinirea cercetării și inovației.

Populația și migrația - continuarea emigrației aduce cu sine provocări demografice și deficit de competențe pe piața muncii.

Piața muncii se confruntă cu provocări în termeni de potrivirea cererii și ofertei. O creștere economică consolidată și oportunități referitoare la o nouă piață nu sunt suficient de utilizate, deoarece creșterea este deseori "fără crearea de noi locuri de muncă" sau chiar este o creștere cu oportunități de angajare reduse și/sau un nivel scăzut de creare de locuri de muncă decente și declarate.

Șomajul oficial este de 4,2% din populația activă în 2016 și continuă să se reducă (4,9% în 2015), însă în același timp rata șomajului este scăzută conform standardelor europene. Sondajul privind forța de muncă organizată în 2016 estimează că majoritatea locurilor de muncă nedeclarate sunt în agricultură (40,8%) și activitatea comercială (23,2%). Întoarcerea cursului acestor tendințe pare a fi dificilă din cauza emigrației forței de muncă care este în continuare una ridicată. Acest lucru a dus la un cerc vicios, remitențele atenunând efectele inabilității guvernului de a traduce creșterea în mijloace de existență. Remitențele au căzut cu 27% în 2015 însă nivelul s-a stabilizat în 2016 - reprezentând în continuare aproape un sfert al PIB-ului total. Problema constă în faptul că odată cu continuarea tendinței, populația Moldovei, precum și capacitatea sa de producție, se decimează, având respectiv impact și asupra venitului național. De aceea, o prioritate națională de urgență este atragerea investițiilor și crearea de locuri de muncă de calitate înaltă.

Liberalizarea regimului de vize – oferă oportunități reale de studiu, turism și afaceri

Un plan de acțiuni cu privire la regimul de liberalizare a vizelor a fost adoptat de Consiliul European și prezentat guvernului Republicii Moldova în ianuarie 2011. Guvernul a aprobat ulterior o agendă internă pentru implementarea Planului de Acțiuni și a îndeplinit reperul pentru faza 1. Comisia

Europeană a recomandat să se permită inițierea implementării fazei 2 în iunie 2012. Implementarea fazei 2 a fost finalizată cu succes în noiembrie 2013, atunci când Comisia Europeană a raportat că toate reperele au fost îndeplinite. Din 28 aprilie 2014, cetățenilor Republicii Moldova li s-a acordat dreptul de a accesa și călători în spațiul Uniunii Europene fără vize⁶. Provocarea pentru Moldova o va reprezenta menținerea reperelor Planului de Acțiuni privind Regimul Liberalizat de Vize și îndeplinirea prevederilor Parteneriatului de Mobilitate.

Educația și Tineretul – dezvoltarea capitalului uman și crearea oportunităților pentru tineri este un aspect fundamental

Consolidarea capitalului uman va fi fundamentală pentru dezvoltarea de viitor a economiei Moldovei. Crearea oportunităților durabile de angajare și dotarea tinerilor cu abilități necesare și cunoștințe pentru a putea ocupa locurile de muncă create, reprezintă un aspect cheie în soluționarea migrației economice și restabilirea coeziunii sociale. Implicarea tinerilor în toate sferile societății (politice, economice, culturale și sociale) este esențială pentru reînnoirea și creșterea Moldovei.

Investirea în educația formală și nonformală și în formare reprezintă baza dezvoltării a unei piețe a muncii dinamice și moderne. În prezent există o nepotrivire substanțială între abilitățile necesare pe piața muncii și randamentul educațional. Dacă se dorește obținerea unei sinergii, va fi necesar un sprijin mai intens pentru a consolida instituțiile pieței muncii, a îmbunătăți calitatea datelor privind piața muncii și prognozarea și implicarea angajatorilor în mod direct în elaborarea curriculumurilor și implementarea programelor de instruire. Mai mult decât atât, educația profesională și sistemul de instruire din Moldova trebuie aliniat mai bine la necesitățile pieței muncii prin introducerea instruirii la locul de muncă, uceniciei, a învățării pe parcursul vieții, a formării continue a adulților, validarea învățării neformale și informale și consolidarea serviciilor de consiliere.

Aceste inițiative vor trebui să fie susținute de măsuri active privind piața muncii conectate la o rețea socială de siguranță, pentru a facilita reintegrarea solicitanților de locuri de muncă pe piața muncii. O atenție deosebită trebuie acordată incluziunii sociale, asigurându-se accesul echitabil la piața muncii pentru grupurile dezavantajate social și marginalizate.

Cultura și mass media

Cultura reprezintă piatra de temelie a coeziunii sociale, iar schimbul intercultural reprezintă fundamentul cooperării inter-regionale, a stabilității și a securității. UE și statele sale membre promovează diversitatea culturală și dialogul intercultural și investesc în restaurarea clădirilor, dezvoltarea industriilor creative și schimburile între colegi (peer-to-peer).

---

⁶ Aceasta include și state care nu fac parte din UE dar fac parte din Schengen (Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția) însă exclude Marea Britanie și Irlanda

De asemenea, este necesară asistarea dezvoltării instituțiilor independente de mass media și a cadrului de reglementare a pieței audiovizualului conform standardelor UE pentru beneficiul cetățenilor Republicii Moldova.

Cercetarea și Inovația

Statele membre ale UE au învățat că cooperarea în cercetare și dezvoltare nu este doar eficientă din punct de vedere a costurilor, însă reprezintă și un stimul important pentru dezvoltarea produselor și serviciilor inovative. Inovația reprezintă piatra de temelie a competitivității în economia globală. Dacă Moldova dorește să dezvolte produse și servicii cu valoare adăugată ridicată, va trebui să participe în activități comune de Cercetare și Dezvoltare (R&D) cu statele membre ale UE și cu partenerii regionali și să asimileze rapid rezultatele în economia țării. În acest sens este importantă consolidarea sinergiilor între cercetare, inovație și sectoarele public și privat.

În acest context, donatorii europeni își focalizează în prezent intervențiile în următoarele direcții:

Justiție și afaceri interne (Capitolul 5 al Analizei Comune)

Sub-Sectorul Migrație și cerere de azil (gestionarea frontierei)

- Gestionarea consolidată a migrației
- Gestionarea consolidată a frontierei

Mobilitatea

- Continuarea îndeplinirii reperelor Planului de Acțiuni privind Regimul Liberalizat de Vize și a Parteneriatului de Mobilitate;
- Continuarea sprijinului pentru dezvoltarea Managementului Integrat al Frontierei, activitatea EUBAM și construirea/reconstruirea punctelor de trecere a frontiere

Tineretul

- Inițiative de implicare a tineretului din Moldova în activități interpersonale cu UE și vecinătatea;
- Sprijin focalizat pentru a promova capacitățile de lider a tinerilor, antreprenoriatul și angajabilitatea în rândul tinerilor.

Angajarea în câmpul muncii și educația

- Guvernanță consolidată a pieței muncii
- Sistemul VET al Republicii Moldova (educație și formare profesională) are o relevanță mai mare și este mai atractiv
- Sistemul VET al Republicii Moldova asigură oportunități egale pentru toți studenții
- Crearea unui cadru normativ și instituțional pentru a încuraja un sistem VET bazat pe cerere, concentrat pe un sistem VET dual

Cultura și mass media (capitolul 8 al Analizei Comune)

- Promovarea coeziunii sociale prin cultură
- Crearea unui mediu care să abiliteze dezvoltarea sectoarelor cultural și creativ

Cercetare și inovație

- Dezvoltarea rețelelor de cercetare și dezvoltare între Moldova, UE și vecinătate;
- Elaborarea politicilor de cercetare și inovație pentru a consolida capacitatea instituțională, a construi o infrastructură de sprijin și a promova cercetarea publică-privată și parteneriatele între industrii

4.5 Aspecte transversale

Donatorii europeni care în prezent sunt activi în acest domeniu sunt: Austria, Republica Cehă, UE, Polonia, Slovacia, Suedia, Elveția.

Societatea Civilă - limitele legale și capacitatea instituțională redusă împiedică dezvoltarea organizațiilor societății civile în Republica Moldova

Conextul organizațiilor societății civile (OSC) în Moldova este unul fragil. OSC-urile joacă un rol important în elaborarea politicilor și monitorizarea lor, precum și în furnizarea serviciilor pentru cetățeni. Deocamdată, donatorii străini reprezintă sursa principală de venit a OSC-urilor din Moldova. De aceea este important să se acorde atenție consolidării cadrului legislativ care ar permite OSC-urilor locale să acceseze fonduri la nivel național prin intermediul diferitor mecanisme. Capacitățile slabe ale OSC-urilor reprezintă altă limită care nu permite dezvoltarea acestora deoarece le lipsesc abilități fundamentale de gestionare de proiecte, precum management financiar, planificarea strategiilor și a priorităților, scrierea de rapoarte sau strângerea de fonduri. Mai mult decât atât, nu există o viziune generală, un cadru sau un plan de acțiuni privind consolidarea capacităților la nivelele național, regional și local. OSC-urile deseori se referă la existența obstacolelor birocractice în fața realizării operațiunilor lor.

Societatea civilă din Moldova include un mare număr de organizații fondate și înregistrate formal în mediul urban (10 296 în 2016) cu resurse financiare și umane reduse și activitate foarte limitată. Aproximativ 80%-90% dintre acestea sunt finanțate prin asistența oficială pentru dezvoltare. OSC-urile din Moldova se confruntă cu mai multe provocări: au acces limitat și formal la dialoguri privind politicile, au capacități financiare reduse și încrederea cetățenilor în OSC-uri rămâne redusă. Doar 24,2% dintre cetățenii Republicii Moldova au 'oarecare încredere' sau 'mare încredere' în organizațiile neguvernamentale.

În cadrul Politicii Europene de Vecinătate au fost stabilite două platforme ale societății civile pentru a monitoriza implementarea Acordului de Asociere: Platforma Națională a Moldovei pentru Forumul Societății Civile a Parteneriatul Estic (2011) și Platforma Societății Civile UE-Moldova. Cea din urmă include 9 ONG-uri, inclusiv sindicate și organizații de mediu. Delegația UE în Moldova a elaborat *Foia Națională de Parcurs pentru implicarea Societății Civile 2014-2017*, pentru a-și direcția sprijinul spre consolidarea capacităților societății civile de a contribui la elaborarea politicilor și la monitorizarea lor, precum și la furnizarea serviciilor la nivel național și local. Foia de Parcurs este în prezent actualizată.

UE și statele sale membre vor acorda sprijin pentru a consolida capacitățile instituționale și resursele umane ale OSC-urilor din Moldova și pentru a garanta durabilitatea și capacitatea acestora de a-și mobiliza resursele. Ele vor asista ONG-urile în ocuparea unui rol important în supravegherea politicilor guvernamentale, a legislației și a utilizării finanțelor publice, consolidând transparența și responsabilizarea administrației publice centrale și locale, monitorizând implementarea politicilor, a programelor și proiectelor, și furnizarea serviciilor cetățenilor Republicii Moldova. De asemenea,

ONG-urile vor fi încurajate să sprijine dezvoltarea activităților comunitare și a liderilor locali. Pentru mai multe informații vezi Capitolul 9 din Analiza Comună.

Aspecte ce țin de dimensiunea de gen - Violența împotriva femeilor și accesul la piața muncii continuă să reprezinte provocări majore

Cadrul juridic privind egalitatea între bărbați și femei este destul de bine elaborat în Moldova, țara a obținut un scor de 1.01 în Indicele de Dezvoltare a Genului (2016 Raportul Indicelui de Dezvoltare Umană). Însă, deși integrarea dimensiunii de gen în politicile publice există pe hârtie, la nivel de implementare aceasta este una foarte slabă. Impactul politicilor asupra egalității de gen este deseori trecut cu vederea de autorități. Voința politică de a promova reformele privind egalitatea de gen este una limitată. Deși Moldova înregistrează progrese în unele chestiuni ce țin de egalitatea de gen, precum educația, diferențele continuă să persiste în sectoarele sănătate și angajare în câmpul muncii. Femeile continuă să se confrunte cu provocări majore ce țin de accesarea oportunităților decente de muncă, remunerația egală, și reprezentarea la nivel decizional atât în sectorul public, cât și în cel privat. Violența împotriva femeilor persistă și înregistrează o prevalență ridicată. Mai multe legi în cadrul legal privind egalitatea de gen în Moldova necesită modificări pentru a fi conforme cu standardele europene de nediscriminare.

În octombrie 2015, Planul de Acțiuni privind Egalitatea de Gen II (GAP II) a fost adoptat de Comisia Europeană și Serviciul European de Acțiune Externă și aprobat de Consiliul Afacerilor Externe pentru Dezvoltare. Scopul acestuia este de a crea un cadru în perioada 2016-2020 pentru o abordare comună a UE privind egalitatea de gen în relațiile externe ale UE. Obiectivele GAP II sunt de a asigura bunăstarea fizică și psihologică a femeilor și a fetelor, și de a promova drepturile lor economice și sociale; și de a le încuraja și consolida vocea și participarea în afacerile publice.

În septembrie 2016, Delegația UE a pregătit o analiză a dimensiunii de gen, prezentând situația în acest sens în Republica Moldova, cadrul juridic și instituțional, curențele legislative și în politici. Împreună cu Suedia și Austria, Delegația UE a elaborat Planul de Acțiuni cu privire la Egalitatea de Gen care are următoarele obiective tematice:

- Fetele și femeile nu sunt supuse vreunei forme de violență împotriva lor atât în sectorul public, cât și în cel privat;
- Acces egal nediscriminatoriu pentru femei și fete la toate nivelele educației de calitate și a formării și educației profesionale (VET);
- Acces egal pentru femei la serviciile financiare, resursele productive inclusiv agricultura, comerțul și antreprenoriatul;
- Fetele și femeile au acces egal și control asupra apei curate, a energiei, a infrastructurii de transport, și implicare echitabilă în gestionarea acestora;
- Drepturi egale și abilități pentru femei să participe în procesele de politici și guvernare la toate nivelele.

Aceste obiective sunt interconectate la proiecte care conțin dimensiunea de gen. Începând cu 2017 progresul în acest domeniu va fi monitorizat anual. Pentru mai multe informații vezi studiul de referință în Analiza Comună.

Comunicarea – ridicarea nivelului de conștientizare a cetățenilor cu privire la valorile, politicile și asistența acordată de UE reprezintă o prioritate

În februarie 2016, Consiliul European a afirmat în concluziile sale că: *comunicarea eficace, strategică, inclusiv cooperarea cu societatea civilă și mass media independentă, cu privire la reformele realizate și ce urmează a fi realizate în cadrul Acordului de Asociere, inclusiv DCFTA, reprezintă o componentă cheie în creșterea nivelului de conștientizare a cetățenilor Republicii Moldova privind beneficiile așteptate de la asocierea politică și integrarea economică cu Uniunea Europeană*⁷. În prezent comunicarea privind politicile și programele de cooperare ale/cu UE și statele membre este destul de difuză și fragmentată. Are tendința de a fi realizată prin intermediul proiectelor, care comunică rezultatele lor și acțiunile individuale, deseori utilizând abordări tradiționale, mesaje diferite, vizând pur și simplu beneficiarii lor imediați și nu publicul larg. Există necesitatea de a canaliza mai strategic comunicarea privind UE și statele membre, cu un accent mai deosebit pe dialogul cu publicul, pentru a atrage atenția la impactul tangibil și imediat sprijinul UE și al statelor membre în are asupra vieții de zi cu zi, pentru a accentua contribuția UE și a statelor membre la procesul de reformă și de a sublinia valoarea adăugată pe care integrarea politică și economică mai strânsă cu UE o va aduce Moldovei.

---

⁷ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/15-fac-moldova-conclusions/>

Dezvoltarea economică și oportunitățile pieței muncii inclusiv creșterea economică, protecția socială și asistența medicală incluzivă și durabilă		Consolidarea instituțiilor și buna guvernare, inclusiv statul de drept și securitatea		Conectivitatea, eficiența energetică, ecologia și schimbările climatice		Mobilitatea și contactele interumane, inclusiv sprijinul acordat rețerelor ce țin de Liberalizarea Regimului de Vize, educație, formare și cercetare		Aspecte transversale ce includ societatea civilă, promovarea drepturilor omului și egalitatea de gen și îmbunătățirea comunicării strategice, inclusiv cea cu cetățenii	
<u>Dezvoltarea Economică (Capitolul 3 din Analiza Comună)</u>	UE, Germania, Suedia	<u>Justiția și afacerile interne (Capitolul 5 Analiza Comună)</u>	Estonia, UE, Franța, Ungaria, Letonia, Olanda, România, Suedia, Marea Britanie	<u>Transport (Capitolul 11 Analiza Comună)</u>	BEI, UE, România	<u>Liberalizarea regimului de vize</u>	Estonia, UE, Franța, Ungaria, Letonia, Olanda, Suedia, România, Marea Britanie	<u>Societatea Civilă (Capitolul 9 din Analiza Comună)</u>	Austria, Republica Cehă, UE, Finland, Germania, Slovacia, Elveția, România, Polonia, Suedia, Marea Britanie
<u>Agricultura, siguranța alimentelor și dezvoltarea rurală (Capitolul 12 din Analiza Comună)</u>	Austria, Republica Cehă, UE, Letonia, Lituania, Polonia, România,	<u>Guvernanta democratică și administrația publică (Capitolele 1 & 4 din Analiza Comună)</u>	Austria, Republica Cehă, Estonia, UE, Germania, Letonia, Lituania, Olanda, Polonia, România, Elveția	<u>Energia (Capitolul 11 Analiza Comună)</u>	BEI, UE, România, Suedia	<u>Migrația și cererea de azil (managementul frontierei)</u>	Austria, Republica Cehă, UE, Italia, România	<u>Dimensiunea de gen</u>	Austria, UE, Lituania, Suedia, Republica Cehă
						<u>Mobilitatea</u>	Franța, UE, România		
<u>Protecția Socială și Sănătatea (Capitolul 6 din Analiza Comună)</u>	Austria, Republica Cehă, BEI, UE, Germania, Elveția	<u>Guvernanta economică (Capitolul 2 din Analiza Comună)</u>	Austria, UE, Olanda, Slovacia, Marea Britanie	<u>Ecologia și schimbările climatice (Capitolul 10 din Analiza Comună)</u>	Austria, Republica Cehă, BEI, UE, Germania, Slovacia, Elveția, Suedia,	<u>Tineretul</u>	UE	<u>Comunicarea</u>	UE Cele mai active state membre UE care sunt active în domeniul îmbunătățirii
						<u>Angajarea în câmpul muncii și educația (Capitolul 7 din Analiza Comună)</u>	Austria, EU, Germania, Lichtenstein, România, Elveția		

					România				<i>comunicării:</i>
						<u>Cultura și mass media (Capitolul 8 Analiza Comună)</u>	Republica Cehă, Franța, EU România, Elveția, UK		Marea Britanie, Suedia, Germania
						<u>Cercetare și inovatie</u>	EU		

ANEXA 1: Prezentarea Generală a Domeniilor Majore de Intervenție a Donatorilor Europeni